

Jumala ilmutus
ja
Kiriku kirjalik ja mitte-kirjalik pärimus

Niisiis, vennad, seiske kindlalt ja pidage kinni nendest pärimustest, mida te olete õppinud kas meie sõna või kirja kaudu (2.Ts. 2,15).

Õigeusu kirik on veendunud – soovimata sealjuures võistelda teiste kristlike kirikutega –, et on saanud enda kasutusse algusest peale mitte ainult Pühakirja tekstid, vaid ka Kiriku äärmiselt elujõulise ja rikkaliku pärimuse. Kaasajal väidetakse sageli, et kiriklikud struktuurid ja tekstid, mis seda pärimust tõlgendavad, olid ajalooraskustele vastu seismisest tingitud suure ja sügava usu tulemus. Ent kas tuleb neis näha üksnes tugeva usuga inimeste sõnu juhuslikes ajaloo olukordades? Kuidas sai Kirik teadlikuks iseendast, oma isikupärast, oma konkreetsest **antinoomilisest (ajaloolis-eschatoloogilisest)** tõelisusest? Kas nüüdisajal tuntud kirikustruktuuride tekkimine on vaid ajastu vajadustest tingitud sõnades väljendamatut tunnetuse vili?

Kui püütakse hoomata protsessi, mis ajendas esimesi kristlasi väljendama ja sõnadesse panema neile ilmutatud usku, mõeldakse enamasti, et tugevatest ja liigutatavatest Jumala ja vastastikuse osaduse kogemusest lähtudes suutsid nad seda kogemust selgelt väljendada, määratleda ja analüüsida ainult ajaloosündmuste survele. Seega nii pühakiri kui ka tähtsad struktuuralsed dogmaatilised ja kanooniliselt otsused ja isegi liturgilise salasuse (müsteeriumi) sõnad justkui polekski sellisel kujul, nagu me neid tänapäeval tunneme, ilma asjaolude välise surveta välja kujunenud. Meie ajastu vajadus proovida uuesti üles leida see algne tunnetus on igati mõisteta.

Niisiis pidid esimesed kristlased raskustest tulvil ja vaenulikus ajaloolises kontekstis kirja panema nii üleelatud sündmused kui ka saadud õpetuse, ja seega hakkasid nad alles hiljem mõtlema püsivamate kanooniliste struktuuride rajamisele või, õigemini, tugevdamisele oma kiriklike kogukondade tarvis, sest oodatava Jumalariigi tulek ajaloos "viibis". Seega on 2. sajandi alguses kokku kogutud ja üheks raamatuks koondatud Uus Testament algkristliku kogukonna raskesti seletatava kogemuse mälestuse kirjalik edastus, kuigi alles 4. sajandil süstematiseeriti või pigem määrati lõplikult kindlaks **Piibli kanoonilised raamatud** (Nikaia 1. oikumeeniline kirikukogu – 325, püha Atanasius Aleksandriast, *39 epistula festiva*), aga ka **kristliku kiriku usk** a) Nikaia-Konstantinoopoli **usutunnistuses** (vastavalt 325 ja 381), samuti korrastati kiriklik-kanoonilised struktuurid toonastes b) **kirikukogude ja kirikuisade kaanonites** (sinodite süsteem – apostlite aeg, metropooliate süsteem – 325, autokefaaliate süsteem – 431, patriarhaatide süsteem – 451 jne). Seega on väidetavalt tegemist Uue Testamendi tekstidest hilisemate tekstidega.

Uusajal, mis algas reformatsiooniga (alates 16. saj), ei jätanud reformaatorid, kes hakkasid vastu rooma-katoliku

kiriku tavale, mille kohaselt ilmikutel puudus õigus Piiblit lugeda, kõrvale mitte üksnes magisteeriumite (eriti piiskoppide) ülemvõimu, vaid nad kaotasid ära ka Piibli müsteeriumit sisaldava kirikliku konteksti, mida oli au sees peetud kogu apostlite ja kirikuisade ajastu vältel. Kinnitades õigusega, et Vaim ei ole seotud ühegi inimliku institutsiooniga, panid reformaatorid paika *sola Scriptura* printsiibi.

Näib, et sellest ajast peale on kogu teoloogiline ja religioosne mõtetegevus suunatud püüdlusele teha kõik teoloogilised järeldused Pühakirja ja üksnes Pühakirja (*sola Scriptura*) põhjal, minnes võimalikult kaugele selle süstematiseerimise eelsesse aega. Niisiis ainult Pühakirjas, Jumala ilmutatud ja inspireeritud Sõnas, sisaldub kogu Ilmutus ja sellest piisab ka usuks, uskliku lunastuseks, kes saab sisemise valgustuse osaliseks Püha Vaimu läbi. (Sellisel ettekujutusel Pühast Vaimust, mis läbib kogu Pühakirja ja õhutab usule ning aitab usklikku õigeaks mõista, oli kindel väärtus. Ühest küljest asetas see Piibli, eriti Uue Testamendi, kristlase elu ja usu keskmesse, nii et pühakirjale anti tagasi selle kanooniline, st kiriku õpetuse seisukohalt **normatiivne** väärtus. Teisalt õnnestus niiviisi vähemalt osaliselt ületada eksegeesi ja dogmaatilise teoloogia vaheline lõhe, mis rooma-katoliku kirikus on alles tänapäevani). Niisiis seame endale eesmärgiks leida hilisemate üleskirjutuste varjust üles kristliku algkoguduse esialgne ja sõnades väljendamatut tunnetust.

Selleks tuleb meil tekst "lahti kodeerida" kaks korda, üritades esmal vaadata, mis peitub Uue Testamendi kanooniliste tekstide taga ja teiseks, mis veel olulisem, kirikukogude ja kirikuisade mõttearenduste taga. Tõsiasi, et mingi väljaanne on "hilisem", annab alust kahelda selle dokumendi ehtsuses. "Valgustatud" usklik peab suutma tegeleda teksti arvustamise, uurimise ja selle algkuju taastamisega. "Tagasi allikate juurde" tähendab tagasipöördumist sõnades väljendamatut tunnetuse juurde.

Ometigi pole sellisest katsest palju kasu, sest pneumatoloogiat eklesioloogiast eraldades kaotatakse silmist kontekst, mille raames tuleks Pühakirja ontoloogilist sõnumit tõlgendada ja kuulutada. Mitte ainult Uue Testamendi tekstid, vaid ka kirikukogude ja kirikuisade tekstid on teadlikud üleskirjutused, mis kuuluvad katkematusse "kirikliku pärimuse ahelasse", mis järgib koherentselt ja rangelt Kiriku Rajaja jäetud juhiseid ja liturgilisi tavasid, mis Ta pühade salasust pühitsemiseks sisse seadis (**õpetamine**, ristimine, armulaud, jne). Liturgiat ja neid salasusi peetakse kõige olulisemaks võimaluseks ja vahendiks, millega teha päevakohaseks ja mõistetavaks Jumala Sõna – kui Logose või Poja – **hüpostaatiline** iseloom. Kirikukogude autoriteet kinnitab meile seda oma dogmaatiliste ja distsiplinaarsete seisukohavõttudega, ja piiskopiamet tagab selle **edasiandmise** kirikliku pärimuse liini pidi (vrd Rooma Hippolytose "Traditio apostolica" [202 ↔ 218 pKr]). Siinkohal tuleks meenutada, et õigeusu kirik ei tunne pühakirja lahutamist Kiriku pärimusest, nagu juhtus läänekristluses pärast reformatsiooni (1517), vaid mõlemad on lahutamatu osa Jumala ilmutusest ja sellest, kuidas Tema "äravalitud" (Js 65, 22) ja "Issanda südame järgi" (1Sm 13, 14; vrd Ps 89, 20-21) elavad inimesed läbi aegade seda ilmutust vastu on võtnud. Õigeusu kirik kogeb piiblit kui üht osa kiriku pärimusest (15. saj. e.Kr - 1. saj. p.Kr), kui selle lähtepunkti.

Kirik kujutab endast paljude inimeste osadust (isikute osadust), kes oma vabal tahtel otsivad Päästet, mille on toonud lihaksaanud Sõna, Jumal-Inimene, tõeline Jumal ja tõeline Inimene, ja kes on vastu võtnud ristimise vee ja Püha Vaimuga. Et ehitada neist inimestest Kirik, on lihaksaanud Sõna, Jumal-Inimene, usaldanud neile

Ilmutuse (suulise ja mitte-kirjaliku). Sellest Ilmutusest on Pühakiri, ehk Kiriku **kirjalik pärimus**, üksnes jäämäe veepealne osa, mille tipuks on evangeeliumid. Pühakiri on ainulaadne, sest see kannab Jumalalt **pärinevat** (ilmutuse mõttes) sõnumit, mis on mõeldud kogu maailmale. vahendades niisiis Ilmutust, mida Kirik on tunnustanud kui inimestele suunatud Jumala Sõna – ja mitte lihtsalt inimeste sõna Jumala kohta –, nii kõneleb Pühakiri kõigil aegadel, olenemata nende ajaloolistest ja kultuurilistest iseärasustest. Mõistagi on iga Piiblis sisalduv kirjutis adresseeritud mingile kindlale kogukonnale mingil kindlal, nüüdseks ajalukku jäänud hetkel, aga Jumala Sõnana on iga tekst oma loomult diakrooniline. See on 21. sajandi inimesele niisama suur autoriteet kui algkirikule.

Samas on olemas kiriku **mitte-kirjalik pärimus**, mis ümbritseb kirjalikku pärimust, toob selle meieni ja on aidanud, nagu eespool mainitud, kindlaks määrata Pühakirja kaanonid, ent see pärimus hõlmab ka ilmutusi ja ettekirjutusi. See õpetus on säilinud Kiriku sees ja erineb Kirikust **väljapoole**, kõigile inimestele suunatud tähendamissõnadest ja õndsakskiitmistest. Esimese aastatuhande kiriku ja õigeusu kiriku õpetuse kohaselt **tuleb Pühakirja mõista just mitte-kirjaliku pärimuse valguses**.

Lisaks kontseptuaalsetele mõistetele sisalduvad mitte-kirjalikus pärimuses Kiriku pühi salasusi puudutav liturgiliste suuniste tuumik ja mitmed kanoonilised ettekirjutused Kristuse Ihu liikmete – see tähendab Kiriku – **eshatoloogilise käitumisviisi** kohta. Just need täpsed ettekirjutused on nõudnud Kirikult dogmaatiliste seisukohtade lahtiseletamist, nii nagu seda on teinud näiteks Kaisarea piiskop püha Basileios (330-379), kes kinnitas Püha Vaimu jumalikkude olemust, toetudes Kolmainu doksololoogilisele vormelile: “Au olgu Isale ja Pojale ja Pühale Vaimule”.

Issand ise andis kogu mitte-kirjaliku pärimuse üle oma apostlitele (vrd Mt 28, 19-20), lisaks korraldusele kuulutada rahvale rõõmusõnumit nii, nagu evangelistid on selle kirja pannud neljas evangeeliumis, ja need olid apostlid, kes andsid selle mitte-kirjaliku pärimuse üle algkiriku kogukondade esimestele piiskoppidele (siit mõiste **apostlik pärimus** [ld *traditio* = üle või edasi andmine]) ja nende asutatud kohalikele kirikutele (siit mõiste **apostlik Kirik** [nii apostlik kui ka Nikaia-Konstantinoopoli **usutunnistus**], kes (**piiskopid**) andsid selle piiskoppide kogude järjepidevusega omakorda üle järeltulijatele.

2. sajandi lõpus 190. aasta paiku oli Lyoni piiskop püha Ireneus, kes oli Väike-Aasias asuva Smürna piiskopi, Kristuse õpilase püha Polycarpose järgija, juba võtnud sõna apostliku pärimuse teemal, millest ta kirjutab oma teose “Contra heresiae” (Hereesiate vastu) 3. ja 4. peatükis: “Niisiis on apostlik pärimus, mis on ilmutatud kogu maailmale, äratuntav igas [kohalikus] kirikus neile, kes tahavad näha tõde. Ja me võime üles lugeda kõik piiskopid, keda apostlid on kirikutes ametisse seadnud, ja ka nende järeltulijad kuni meie päevini”. Järelikult ulatus Gallias elava püha Ireneuse jaoks Kiriku pärimus apostliteni ja seda anti edasi piiskopi “armuväe”(karisma) läbi (vrd Rooma püha Hippolytos).

Ja ta jätkab: “Kui tekib vaidlus mingis vähetähtsas küsimuses, kas ei tuleks siis pöörduda kõige vanemate kirikute poole, sinna, kus olid apostlid, et saada neilt õige õpetus kõnealuses küsimuses? Ja isegi kui oletada, et apostlid ei oleks jätnud meile Pühakirja, kas ei peaks me sel juhul järgima pärimust, mille nad andsid neile

[piiskoppidele], kellele nad usaldasid need kirikud?“. Aga püha Ireneus pärines Smürna aladelt, kus ta oli tuttavaks saanud kohaliku piiskopi püha Polycarposega, kes oli Kristuse õpilane, ja teadis ka kõige vanemaid kirikuloos tuntud kirikuid (just selles Väike-Aasia provintsis hakkas Kirik alates 2. sajandist kõige jõulisemalt välja kujunema).

Kartaago kohaliku kirikukogu sinodaalkirjas aastal 255 põhjendab Kartaago piiskop püha Kúprianos võimalust võtta ristimise sakramenti vastu ainult ühe korra, sellega, et on ainult üks alatar, millel piiskop pühitseb euharistiat ja võidmisõli. Ent peagi võime näha, kuidas püha Kúprianose arusaamad kalduvad kõrvale apostlikust pärimusest ja püha Basileios peab teda selles osas parandama.

Näiteks võib tuua Johannes Moschuse jutustuse, mis räägib sellest, kuidas lapsed “mängivad ristimist” Aleksandria rannas 310. aasta paiku. Aleksandria piiskop Aleksander, kes neile lähenes, nägi, et “nad jäljendasid mõningaid salajasi osi pühast salasusest... ja et nad tegid kõik meie jumalateenistuse korra järgi”. Järelikut pidid need olema täpsed ja äratuntavad liturgilised tegevused. See näiliselt teisejärguline seik on meie jaoks ülioluline tunnistus nii apostlikus pärimuses sisalduvate ettekirjutuste edasiandmise kui ka, nagu me näeme, õpetuse seisukohalt.

On veel mitmeid osiseid, mis kokku moodustavad apostliku pärimuse sellisena, nagu see on meieni kandunud oikumeeniliste ja kohalike kirikukogude järjepidevuse kaudu (3. kuni 9. sajandini). Pärimus seletab neid lahti järk-järgult (vrd “astmeline ilmutus”), sõltuvalt sellest, kas esilekerkinud küsimused olid dogmaatika või kanoonika valdkonnast. Märkame, et kõige vanem mitte-kirjaliku pärimuse vorm kujutab endast kogumit konkreetsetest ja täpsetest ettekirjutustest, kuidas toimida ja mida teha pühade salasuste pühitsemisel, kirjeldab Kiriku sisemiste struktuuride toimimist, ja seda, millised suhted peavad valitsema “[neljast] erinevast armuväest moodustunud” kiriku kui Kristuse ihu liikmete vahel (vrd Rooma Hippolytose **Apostlik pärimus**). Nende tegevuste ja toimingute dogmaatilise tausta seletused pärinevad palju hilisemast ajast

Üheks varakult esile kerkinud raskuseks oli pärimuse kohalike vormide rohkus. Näiteks oli olemas teatav hulk kohalikke **usutunnistuse** vormeleid, mida usuõppija ristimisel ette luges. Samamoodi omandas 2. ja 3. sajandi jooksul pärimusest sõltumatult lisandusi Kiriku eshatoloogiline suundumus ja toimimise reeglistik, st kaanon. Niisiis tekkis vajadus pärimuse autentsuse tagamise ja ühtlustamise järele. Üks õnnis lahkunu, kelle isik on jäänud tundmatuks, ilmselt keegi piiskoppidest, on meile pärandanud apostlite antud õpetuste ja reeglite üleskirjutuse **Apostlikud kaanonid**, sellisena, nagu need 3. sajandi suulise pärimuse kaudu olid temani jõudnud.

Aastal 325 kristlust ametliku religioonina tunnustanud (313) Rooma keisri Constantinus Suure (324-337) eestvedamisel toimus Nikaias (Väike-Aasias) oikumeeniline kirikukogu, I Oikumeeniline Kirikukogu Kiriku kanoonilise pärimuse asjus, kus võeti vastu ainulaadne usutunnistus, mida tuntakse **Nikaia usutunnistuse** nime all, millega tuli kasutusele ülioluline neologism kolmainu usu selgitamiseks, epiteet “üheloomuline” (ομοούσιος), ja sellel kirikukogul tunnustatakse ka sajand varem kirja pandud kogumiku **Apostlikud kaanonid** täpsust ja autoriteeti.

340. aasta paiku toimunud Gangresi kohalikul kirikukogul (kuhu kogunesid Pontose (Väike-Aasia) eparhia piiskopid) kinnitatud 21. kaanon annab samuti teada: “Meie soovime, et Kirikus toimuks kõik **Pühakirja** ja **apostliku pärimuse** kohaselt”, asetades seega Kiriku pärimuse pühakirjaga võrdsele kohale.

Püha Basileios – toetudes mitte-kirjalikule pärimusele, mille osas ta sai kinnitust kõige vanemate kirikute (Väike-Aasia kohalikud kirikud) kogemusest, nagu oli soovitanud juba Lyoni piiskop püha Ireneus – lahendas keerulise probleemi, kuidas võtta kogudusse vastu Kirikust lahku löönud rühmituste liikmeid. Ta on esimene, kes seletab seda reeglit, võttes aluseks **Apostliku pärimuse**, mille kohaselt tuleb austavalt suhtuda **mitte-ortodokssete** isikute toimetatud ristimistalitusse, kui nad on talitanud traditsioonilisi reegleid silmas pidades. Sellise ristimisega ei kaasnenud küll Jumala armu, aga Kristuse [*ortho-doxa* “õige austamise”] Kirik võib ja peabki lisama ristimise Armuanni kehtetule ristimisele, jagades kohe kinnitamissakramendi, st Püha Vaimu andide võidmissakramendi, mis tavaliselt toimetatakse kohe pärast ristimist. “Meie isad on algusest peale otsustanud üldse mitte tunnistada hereetikute ristimist [...], aga tunnistada **skisma** tõttu eraldunute poolt läbi viidud ristimist”. Sellega viidatakse **Apostlikule pärimusele**, mida Kaisarea püha Basileios eelistab Kartaago piiskopi püha Cyprianose seisukohtadele aastast 255.

Püha Basileiose 91. kaanonist (mis pärineb teoloogilisest teosest “Püha Vaimu kohta”) leiame äärmiselt tähendusrikka kommentaari pärimuse tähtsuse kohta: “Üks osa dogmadest ja kerügmadest, mida me Kirikus alles hoiame, on meieni jõudnud **kirjaliku pärimuse** vahendusel, ja kõik ülejäänud oleme saanud **mitte-kirjaliku pärimuse** müsteeriumi läbi, mis on meieni jõudnud apostlite ajast alates. Meie vagaduselus on nad mõlemad võrdselt tähtsad ja mitte keegi, kellel on natukenegi kogemusi Kirikusse puutuvate asjade osas, ei julge sellele vastu vaielda. Kui me tõesti kavatseksime hüljata mitte-kirjaliku pärimuse ettekäändel, et sel pole mingit väärtust, seaksime iseendalegi märkamatult ohtu evangeeliumi põhitõed, ja enamgi veel, isegi terminil “õpetuslik julustamine” puuduks igasugune sisu.”

Niisiis teeb ta vahet “kirjaliku pärimuse” (st Pühakirja, Vana ja Uue Testamendi) ja “mitte-kirjaliku pärimuse” vahel, mis mõlemad ulatuvad tagasi apostlite aega. Mitte-kirjaliku pärimuse all ei mõista ta mingeid salajasi ja kõrgemaid õpetusi, millest said osa vaid mõned asjassepühendatud, vaid tervet hulka väga konkreetseid Kiriku praktikasse puutuvaid asju, milles sisaldub arvestatav osa Jumala ilmutusest. Basileiose 92. kaanonist loeme sama küsimuse kohta järgnevat: “Muuhulgas olen seisukohal, et apostli ettekirjutusega on kooskõlas ka mitte-kirjaliku pärimuse ustav järgimine. “Ma kiidan teid, vennad,” ütleb apostel, “et te mind igati meeles peate ja hoiate pärimusi, nõnda nagu ma need teile andsin” (1Kr 11, 2). Samamoodi “pidage kinni nendest pärimustest, mida te olete õppinud kas meie sõna või kirja kaudu” (2Ts 2, 15)”.

Teisisõnu tahab püha Basileios öelda, et Kirikus on algusest peale kindlate vormelitega edasi antud väga selgelt stuktureeritud usku ja täpseid liturgilisi tegevusi pühade talituste ja Kiriku pühade salasuste läbiviimiseks. Mõned näited mitte-kirjalikust pärimusest, mida püha Basileios oma teose 91. kaanonis nimetab: “Ristimärk, armulauapühitsemise palve, mida loetakse näoga ida suunas eshatoloogilise ootuse märgiks, ristimistalitus (kolmekordne ristimisvette kastmine) ja kinnitamissakrament, põlvitamise loobumine pühapäeviti ja nelipühil,

ja kõikide palvete lõpetamine kiiduavaldusega pühale Kolmainule (sellele kolmainulisele vormelile püha Basileios toetubki, kui ta kirjutab teose “Püha Vaimu kohta”, sest tema jaoks on tegemist mitte-kirjaliku ilmutusega): ta tsiteerib ka pühitsetava leiva ja veini kohal loetavaid Pühale Vaimule suunatud palveid, st euharistia teksti, mille üleskirjutuse on meile jätnud püha Basileios ja mida me nimetame “Püha Basileios Suure jumalikuks liturgiaks”, mille Johannes Kuldsuu, Konstantinoopoli peapiiskop (4.-5. sajandil), võttis kasutusele pisut lühendatult kujul. Nimetatud “Püha Johannes Kuldsuu liturgia” on õigeusu kirikus kasutusel olnud iganädalase, igapäevase ja pühapäevase liturgiaana sellest ajast (4.s) kuni meie päevini.

Püha Basileiose jaoks on mitte-kirjalik pärimus palju ulatuslikum kui kirjalik pärimus (Pühakiri) hõlmates ka seda, sest esimene pärimustest, suuline, määras kindlaks raamatud, mis pühakirja kuuluvad, fikseeris Pühakirja raamatute kaanoni. Seega on just Kiriku mitte-kirjalik pärimus kinnitanud, õigeaks kuulutanud ja kindlaks määranud Pühakirja enese tekstid. Just nii tuleb aru saada ka alguses tsiteeritud lausest : **Pühakirja tuleb mõista mitte-kirjaliku pärimuse valguses.**

Sama mõiste **pärimus** alla mahub ka Kiriku eklesioloogilise ja kanonoonilise struktuuri põhialuste vastu võtmine Kirikus, millele on aluse pannud Kiriku Rajaja ise, olles neid õpetanud apostlite ringis, millest Uues Testamendis ei räägita, ja apostlid andsid need edasi esimeste enda loodud kirikute piiskoppidele, kes korraldasid kiriku elu ja andsid täpsed juhisedkuidas kirikut juhtida. Kõike seda tunnustas I oikumeenilisel kirikukogul Nikaia (325) vastu võetud tekst, mis kannab nimetust **Apostlikud kaanonid** – mida muide hiljem tunnistas ka Trullanumi oikumeeniline kirikukogu (691) ja kinnitas need 2. kaanonis lõplikult oma kirikukoguliku võimuga –, st et **Apostlikud kaanonid** sisaldavad täpselt neid juhiseid, mille apostlid andsid edasi kõige esimestele hingekarjastele – piiskoppidele.

Issand andis apostlitele tõesti õpetuste ja ettekirjutuste, kehahoiakute ja tegutsemisviiside, reeglite ja normatiivide kõige kesksema ja olulisema tuumiku. Ta jättis kohalike kirikute piiskoppide ja piiskoppide kogude pädevusse need avastada, lahti seletada ja välja arendada nende rakendused. Järelikult oli Kirikul algusest peale olemas Pühakirja kõrval ka doktriinide, õpetuslike ettekirjutuste ja liturgiliste tekstide kogumik, mis moodustas algse mitte-kirjaliku pärimuse, mida anti suuliselt edasi piiskopilt piiskopile.

Nii saavad meie jaoks selgeks paljud viited Uues Testamendis evangelistide (vrd Mt 2, 23) ja apostlite poolt jäetud suuniste kohta. Nõnda kirjutab apostel Paulus oma jüngrile piiskop Timoteosele ja tuletab talle meelde sõnu, millega ta seletas, kuidas kirikut hästi juhtida, ja meenutab, et palus tal need samal kombel edasi anda ustavatele meestele, kes oleksid omakorda võimelised teisi õpetama (vrd 2 kirja Timoteosele ja kirja Tiitusele). Apostlid räägivad kirjades esimestele piiskoppidele, keda nad ise on ametisse seadnud, kuidas viimased peavad valitsema kohalikku kirikut. Sel moel on kõige tähtsamad kiriklikud institutsioonid, mis valitsevad kiriku struktuuri ja elu üle, alles hoidnud järjepideva suulise pärimuse, andes seda edasi piiskopilt piiskopile. Seda pidas silmas ka Lyoni Ireneus, kui ta kõneles Kiriku **pärimusest**.

Need on vaid mõned näited pärimuses kohalike koguduste hingekarjastele ehk piiskoppidele antavatest juhistest. Kirikus on usu edasiandmine alati kindlalt tagatud Kirikus jagatavate pühade salasustega, mille keskpunkt on

altar, millel pühitsevad armulauda a) piiskop kohaliku kiriku kesksel altaril (*cathedra*) b) osadussuhtes kohalikud kirikud, kui nende piiskopid kogunevad ühisele piiskoppide kogule. Kogu pärimus keerleb ümber pühade salasuste, mida Kirik pühitseb ja jagab, nendest lähtuvalt leiab ka usk kinnitust.

Kiriku oikumeenilised ja kohalikud kirikukogud rõhutavad oma kaanonites pidevalt pärimuse tähtsust, nõudes, et keegi ei teeks Kiriku pärimuses sisalduvale õpetusele vastanduvald uuendusi, et algset õpetust uuendustega ei rikutaks. Pärast ikonoklastide reformikatsed tekkinud rahutusi kogunenud Nikaia 7. oikumeeniline kirikukogu (787) nõuab oma 7. kaanonis, et kõik, mis pildirüüstajad kirikutest olid kõrvaldanud, peab saama taastatud ja taaskasutusele võetud vastavalt kirjalikule ja mitte-kirjalikule pärimusele, ja et ametist tuleb tagandada iga piiskop, kes rikub Kiriku pärimust.

Niisiis andsid apostlid oma asutatud koguduste esimestele piiskoppidele edasi mitte-kirjaliku pärimuse. Kirik peab oluliseks selle sakramentaalset ja müstilist mõõdet, mis eristab Kirikut äärmiselt selgelt kõigist teistest inimeste rajatud institutsioonidest, isegi vagadest või religioossetest. Just mitte-kirjalik pärimus õpetab, kuidas Kirik peab ristima, kuidas peab võidma vastritituid Püha Vaimu andidega, pühitsema armulauda, pühitsema piiskoppe, preestreid ja diakoneid, samuti määrab pärimus kindlaks neis pühades salasustes kasutatavad sõnad – millel on olnud väga oluline roll usutunnistuse formuleerimisel – ja seesama pärimus määrab kindlaks Kirikliku Ihu määruised, tegevuskaanonid ja eshatoloogilise suuna.